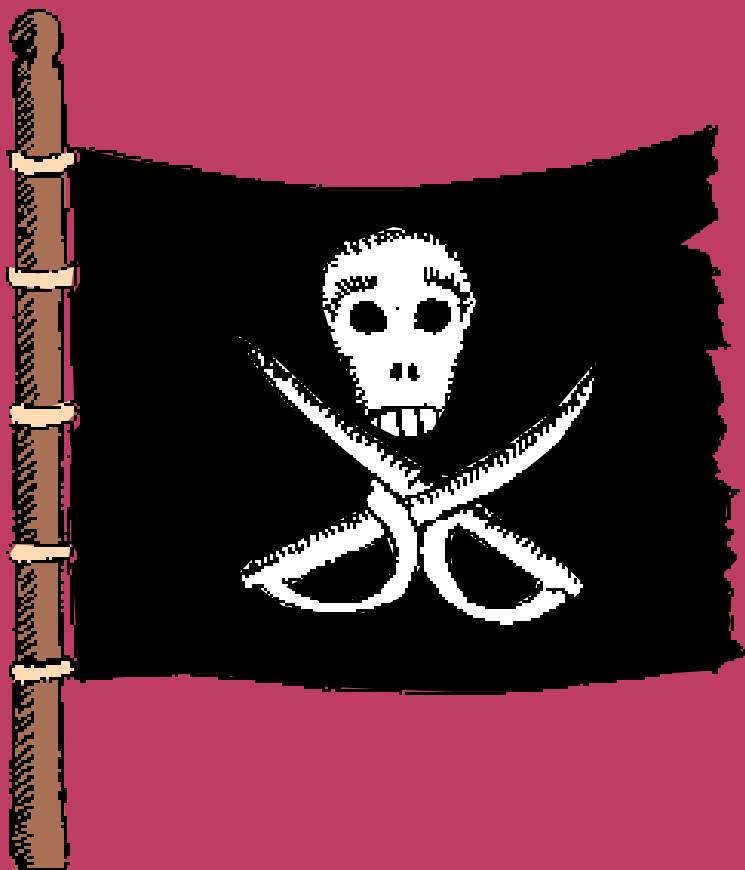

aratuste edo ihauteri: pirata edo kortsari

barrenet 7. ikastunitatea
2. maila
ikaslearena

300 pta.

EGILEAK

Proiektuaren arduraduna:	Juxto Egaña (HABEko Hizkuntzaren Didaktika arduraduna)
Kudeaketa:	Joanba Bergara (HABEko Prestakuntza arduraduna)
Koordinatzaile didaktikoak:	Begoña Martinez (HABEko teknikaria) Sabin Zabala (HABEko teknikaria)
Partehartzaileak:	Anabel Alegria (Leioako Udal Euskaltegia) Jon Irigoras (HABEko teknikaria) Joxe Manuel Goenaga (Santurtziko Udal Euskaltegia)
Errealizazio didaktikoa:	Esther Isasa (HABEko teknikaria)

© HABE 1999. ISBN 84-86968-76-3

HABE Erakundeak eskerrak ematen dizkie Enkarterrietako, Leioa eta Santurtziko Udal Euskaltegi eta Udalei materialgintza proiektu honetan parte hartzerakoan agertu duten borondateagatik.

Halaber esker ona luzatu nahi die euskalduntze-alfabetatzegintzan diharduten euskaltegi guztiei, beren esperientzia eta ekarpena baliagarri izan direlako.

Diseinua eta maketazioa: **Tita Lorenz** eta **Marisa Mantxola** • Marrazkiak: **Marisa Mantxola**

Gure esker ona ondoren aipatzen direnei hainbat material eta ideia hartzeko baimena eman digutelako:

Xabier Mendigureni egindako elkarrizketa Euskaldunon Egunkarian

Irigoien, J.M. 1980 Oilarraren promesa. Gero

Sarrionaindia, J. 1986 Narrazioak. Elkar, 27. or.

Lepo-moztaileen uhartea bideoaren karatula, 1996 BMG Ariola, Eusko Jaurilaritza.

Atxaga, B. Groenlandiako lezioa. Erein. 163-164. or.

Stevenson Altxorraren uhartea. Ibaizabal. 5-6. or.

Mendiguren, X. 1992 Patakon. Elkar. (Azala eta 5, 6, 7, 8, 9. orr.)

Argazkiak/marrazkiak:

Martin Zabaleta mendizalearen argazkia. 1981 Euskaldunak Everest mendian liburutik

Iñaki Perurena harrijasotzailearen argazkia ETBren prentsa bulegotik

Athletic taldearen eskudoa eta Rafael Moreno "Pitxitxi" Deia: El Athletic cumple 100 años

Ichebete Pellot, balearen ehiza eta harrapaketa, Michel le Basque, Tortuga Irlako mapa, Urretabizkaia 1994

Korsariak eta piratak. Gipuzkoako Foru Aldundia.

La isla del tesoro liburutik pirata baten marrazkia. François Place, Clásicos Universales. Sm

Lur hiztegi enziklopedikotik:

T. Zumalakarregi (Lur 10, 510. or)

Katalina Erauso (Lur 4, 42. or.)

Iparragirre (Lur 6, 103. or.)

F.M. Samaniego (Lur 9, 246. or.)

Joan Krisostomo Arriaga (Lur 1, 307. or.)

Elhuyar anaiak (Lur 3, 368. or.)

P. Uzkudun (Lur 10, 274. or.)

Santa Kruz apaiza (Lur 9, 269. or.)

Trueba (Lur 10, 121. or.)

J.M: Ibar "Urtain" (Lur 6, 9. or.)

Loiolako San Iñazio (Añamendi, 443. or.)

Ignacio Zuloagaren autoerretatua (1942)

Etxahun- Piarra Topet Etxahun, Xipri Arbelbideren liburutik, Elkar, 1987. Azala.

aratuste edo inauteri: pirata edo kortsari

barrenet 7. ikastunitatea

2. maila

Helduen Euskalduntzearen Oinarrizko Kurrikulua

ikaslearena

AURKIBIDEA

1. Sarrera

1. Lan-egitasmoa	6
2. Ikastunitatearen ibilbidea	7

2. Atazak

A Ataza: Usteak erdia ustel	8
B Ataza: Gezurrak hanka motza du	14
C Ataza: “Gogoko tokian aldaparik ez” eta lotsarik ere ez	19

3. Eranskinak

1. Autoebaluazio-orria	22

4. Material osagarriak

A Ataza: Usteak erdia ustel	
1. Graduatzaileak	24
2. Deskribapen idatziak	27
3. Salako lehioa: kortsarioak	31
C Ataza: “Gogoko tokian aldaparik ez” eta lotsarik ere ez	
4. Dastatu literatura: Patakon	33
5. Mintzamena lantzen	39
6. Zinemaren gozamena: Lepo-moztaileen uhartea	40

1.

LAN-EGITASMOA

Ikastunitate honetan, Euskal Herrian izan diren zenbait pirata, kortsario, abenturazale, eta abar izango dira aztergai, bakoitzak bizi izandakoak adieraziko ditu; gero, amaieran, zuk ere horrelako pertsonaia bat aukeratu eta gauza bera egin beharko duzu, hau da, bizitza eta pasadizoren bat edo beste ahoz kontatu.

Azken zeregin horretara heldu baino lehen, beste lan batzuk izango dituzu, besteak beste: bideo-pasarteak ikus-entzun eta ulertu, testu deskriptiboetako baliabide batzuez jabetu, diskurtsoaren ziurtasun-mailari erreparatu eta, amaitzeko, ahozko adierazpen bat planifikatu eta ahozko azalpena nola baloratu prestatu.

Ikusten duzunez, ahozko produkzioaren inguruan dago antolatuta ikastunitate hau; beraz, saia zaitez mintzaldirako baliagarriak izango zaizkizun ahalik eta tresna gehien zeureganatzen.

2. IKASTUNITATEAREN IBILBIDEA

1. SARRERA

- Ikastunitatearen aurkezpena

(6.or.)

OSAGARRIAK

GRADUATZAILEAK

- Graduatzaileen kokapena
- Berridatzi, graduatzaileak erabiliz (24.or.)

GRAM

DESKRIBAPEN IDATZIAK

- Graduatzaileak identifikatu eta erabili
- Hiztegia lantzeko teknika (27.or.)

GRAM/HIZT

SALAKO LEHIOA: KORTSARIOAK

- Entzun eta mapa semantikoa osatu (31.or.)

ENTZ/IRAK

OSAGARRIAK

DASTATU LITERATURA: PATAKON

- Liburuaren bi atal txikiren irakurketa gidatua (33.or.)

IRAK

MINTZAMENA LANTZEN

- Mintzamena etxean landu (39.or.)

MINTZ

ZINEMAREN GOZAMENA: LEPO-MOZTAILEEN UHARTEA

- Pelikularen ikusketa gidatua (40.or.)

ENTZ

A. USTEAK ERDIA USTEL

- Pertsonaia historikoen biografiak irakurri eta hutsuneak bete
- Pertsonaren deskribapenetan adjektiboen erabilera aztertu eta norbaiten deskribapen fisikoa idatzi (8.or.)

ENTZ/IRAK/IDAZ

B. GEZURRAK HANKA MOTZA DU

- Ziurtasun-maila adierazteko baliabideak aztertu
- Biografia bat ikus-entzun eta aztertu (14.or.)

ENTZ/IRAK

C. "GOGOKO TOKIAN ALDAPARIK EZ" ETA LOTSARIK EZ

- Pertsonaia historiko baten ahozko biografia eta pasadizoak prestatu eta kontatu
- Egindakoa baloratu (19.or.)

IDAZ

IKASLEEN AUTOEBALUAZIOA

(22.or.)

ATAZA: USTEAK ERDIA USTEL

lhauteriak edo aratusteak dira eta girotzeko-edo euskal habanera batekin hasiko gara. Ondoren, eta bideoan ikusiko dugun bezala, mozorrotzeak berebiziko garrantzia izango du Barreneten. Mozorroak mozorro, aukera izango dugu Euskal Herriko zenbait pertsonaia historiko ezagutzeko.

Mozorrotuta agertuko direnek bere pertsonaiaren bizitzako pasadizo batzuk kontatuko dituzte, zeuk ere ikastunitate honen amaierarako antzeko lana egin beharko duzu: pertsonaia bat aukeratu eta beraren bizitza kontatu.

Gero baliagarria izango zaigunez, ataza honetan batez ere biografiak irakurri eta ikus-entzungo ditugu, ulermen-atazak eginez.

Amaitzeko, deskribapen fisiko bat ere egingo dugu.

1

- Laster euskal habanera bat entzuteko aukera izango duzu. Baina entzun aurretik kontu pare bat argituko ditugu.

- Zer da habanera? Nork sortua da?

- Ezagutzen duzu habanerarik? Eta euskal habanerarik?

- Erreparaiozu letrari eta erantzun galderei.

HABANERA

Berriro itzuliko balitz, iragan denbora arrotza,
berdin kontsumi nezake, bainila gozo artean.
Itsaso urrun batean, irudimena galdurik,
udaberriko euritan, larrosak pizten ikusiz.
Osaba komertzianterik, ez nuen izan Habanan,
pianorik ez zegoen, bizi nintzen etxe hartan.
Neskatxen puntila finak, udako arratsaldetan,
errosario santua, neguko gela hotzetan.

Ezpainek gordetzen dute, ezpain bustien gustoa,
desiozko hotzikaran, etsipenaren tamalez.
Gauak zelatan dakusa, kontzientzia bilutsik,
badoaz ordu geldiak, gogorapenen hegalez.
Jaio ginen bizi gera, ez dugu ezer eskatzen,
itsasontzia astiro, kaiatik ari da urruntzen.
Antillak zintzilik daude, argazkien paretetan,
karta bat idatziko dut, norbaitek erantzun dezan.

Tabako, ron ta kanelaz, sukartutako ametsetan,
algarak entzuten ziren, Habanako putetxetan.
Abanikodun mulatak, gavarri haize egiten,
musiken aire nagiek, odola erretzen zuten.
Jaio ginen bizi gera, ez dugu ezer eskatzen,
itsasontzia astiro, kaiatik ari da urruntzen.
Antillak zintzilik daude, argazkien paretetan,
karta bat idatziko dut, norbaitek erantzun dezan.

(X. Lete)

- Zertan dabil abestiko pertsonaia?

osabaren bidaiak-eta kontatzen

lehengo garaiak gogoratzen

- Zer giro dakarkizu gogora?

.....

.....

- Orain entzun habanera eta komentatu zeure iritzia ondokoarekin.
bai ez

gustukoa izan duzu? ☐ ☐ letra

☐ ☐ musika

zergatik?

.....

.....

2

- Mozorrotu beharko bazenu eta mozerrotzeko Euskal Herriko pertsonaia historiko bat hartu behar izanez gero, mende honetakoa ez den zein pertsonaia historiko aukeratuko zenuke?

Idatz itzazu hemen ezagutzen dituzun 3 pertsonaia historikoren izenak:

-

-

-

- Ikus-entzungo duzun bideo-pasartean horrelako pertsonaiak erabili dituzte Anttonen ikasleek mozerrotzeko. Pertsonaia bakoitzak bere burua aurkeztu ahala, saia zaitez nor den asmatzen.

1. pertsonaia:

2. pertsonaia:

3. pertsonaia:

- Ikusi duzun bideoan honelako esaldiak entzun dituzu:
 - “Munduko tokirik ezkutuenetara heldu zen lehen euskalduna”
 - “Afrikako tokirik ezezagunetan barneratu zen lehenetakoa”
 - “Mundua borobila dela frogatu zuen lehena”

9

Esaldi horietan gaztelaniazko 'el primero que ...' edo 'uno de los primeros que ...' esamoldeak dituzu. Saia zaitetz argazki bakoitzari horrelako esaldi bat jartzen, baina ahalik eta informazio gehien emanetz.

Everest-eko
gailurra

Martin Zabaleta

Mendizale hau izan zen
.....lehen.

300 kiloko
harria

Iñaki Perurena

.....
.....lehen.

Tourra 5
aldiz jarraian

Miguel Indurain

.....
.....izan da (zen).

Jokalari
euskaldunak

.....
.....bakarra.

- Ikus-entzun dituzun pertsonaien biografiak emango dizkizu irakasleak. Baina biografia horiek zenbait hutsune dituzte. Saia zaitetz emandako hitzekin hutsune horiek betetzen.

3

- Oraingo honetan, Euskal Herriko historian asko dakien pertsona bat, hau da, aditu bat, sartuko da Barreneten. Jaso itzazu hemen azpian pertsona horren datuak: izena, lantokia, eta abar.
.....
.....
- Anttonek pirataz moztarotatu nahi du eta aditu horrek pirata baten berri ematen dio Anttoni, **Pellotena** hain zuzen ere. Baina, azkenean, Anttonek ez du pertsonaia hori aukeratuko moztarotzeko. Bideo osoa ikus-entzun ostean, azal ezazu zergatik ez duen Anttonek, zure ustez, Pellot aukeratu:
.....
.....

- Segidan, Pelloten marrazkia duzu eta Pellot deskribatzeko zenbait adjektibo edo izenondo. Marra baten bidez adjektibo horiek Pelloten atalekin lotu behar dituzu.

! Oharra: Adjektibo bera atal desberdinak deskribatzeko erabil dezakezu eta ez duzu zertan adjektibo guztiak erabili.

Ichetebe Pellot

(berrogei urte
zituenean)

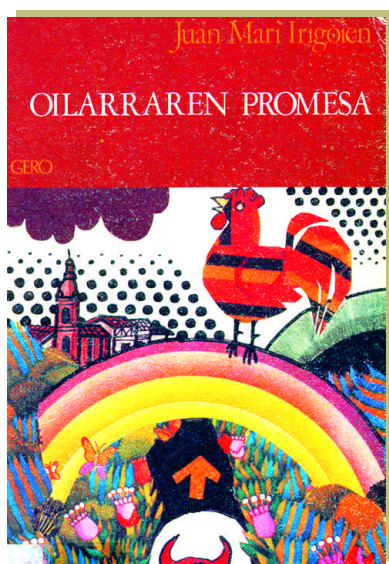
lodi
zimel
itsusi
txiki
argal
bizi
luze
beltz
-bakar
gizen
gorri
zorrotz
handi
motz
zabal
gihartsu

kizkur
urdin
-motz
latz
estu
mardul
zurbil
leun
argi
trenkatu
biribil
iletsu
oker
zaildu
sendo
mehar

4

- Azpian Juan Mari Irigoienek idatzitako Oilarraren promesa liburuan (57-58. orr.) agertzen den Don Kosmeren deskribapena duzu.

Don Kosmeren itxura hitz batez mugatzeko, zera esango dut, arrunt gizona zela; txiki-
-txikia ez bazen ere, txiki samarra bai behinik
behin, eta tamainako gizona izateko asko
falta zitzaion; hamalau urteko gazte bat
zelarik, haragiak handitzen hasi zitzaizkion.
Moztasuna kontutan harturik, eta
gehienetan ehun eta hamar kilotik gora
pisatzen zuela esaten badizuet, gehiago gabe
zuek pentsa dezakezue Don Kosmeren
paregabeko loditasunaz. Bere neurrirako,
zangoak oso meheak zituen; besoak,
aurpegia, lepoa, eta zer esan ez tripa, gizen-
-gizenak; oro har; upel bat bezalakoa zen
alkatea. Begiak, musuko haragi lodi eta
bekokiaren tartean, atze-atzean zituen;
sudurra, nahikoa zabala; ahoa aproposa zen
ardi bat ahokada batez irensteko, ez zen
nolanahikoa Don Kosmeren ahoa.

- Saia zaitetz, deskribapena irakurri eta gero, atal bakoitza ezaugarriez osatzen:

Itxura →

Zangoak →

Besoak, aurpegia, lepoa, tripa →

Begiak →

Sudurra →

Ahoa →

- Konturatu bazara, adjektiboekin (eta aditzondoekin) batera beste partikula batzuk daude zenbait kasutan; adibidez: “Bere neurrirako zangoak oso meheak zituen”. Elementu horiei graduatzaileak esaten zaie. Azpimarra itzazu testuko graduatzaileak.
- Ezagutzen duzue horrelako beste graduatzailearik? Apunta itzazue hemen azpian:
.....

4.1 Graduatzailerik hauek ondo menperatzen ez badituzu, 4.1. material osagarrian graduatzaileei buruzko informazioa eta ataza batzuk dituzu.

- Beste kasu batzuetan, ordea, graduatzaileak erabili beharrean, adjektiboa edo aditzondoa errepikatu egingo da bi aldiz eta erdian marratxo bat ipiniko dugu. Honek graduatzailearen funtzioa betetzen du. Adibidez: Begiak, musuko haragi lodi eta bekokiaren tartean, atze-atzean zituen. Honek, oso atzean (barruan sartuta) zituela esan nahi du. Saia zaitetz testuan agertzen diren horrelako errepikapenak aurkitzen eta azpimarratzen
.....
.....
- Ahoa deskribatzean, zera esango du:
‘... ahoa aproposa zen ardi bat ahokada batez irensteko’
edo, beste modu batean esanda:
... ahoa ardi bat ahokada batez irensteko modukoazen
Kasu hauetan hauxe gertatzen da:
(aproposa +) zertarako + aproposa / modukoa / ...
Aurreko esamoldea erabiliz, saia zaitetz ondoko esaldia amaitzen:
Don Kosmeren belarriak handi-handiak ziren,modukoak.
- Amaitzeko, esaldi hau ere erabili du Juan Mari Irigoienek Don Kosme deskribatzeko:
‘... besoak, aurpegia, lepoa, eta zer esan ez tripa, gizen-gizenak; oro har, upel bat bezalakoa zen alkatea’.
Erabil ezazu baliabide bera ondoko esaldia amaitzeko:
Don Kosmeren ilea laburra eta motza zen sano, bezalakoa.

5

- Ataza hau amaitzeko, eman dezagun euskaltegian euskal pertsonaia historikoei buruzko aldizkaritxo bat banatu nahi duzuela ikasleen artean. Zure ikasgelari Pelloti buruz idaztea tokatu zaio. Orrialde batean Pelloten deskribapen fisikoa idatzi beharko duzue eta ondoan haren marrazkia ipini. Lehenbizi, idatzi bakarka deskribapena eta gero, denen artean, testu bat aukeratu edota deskribapen bat denen artean osatu. Idaztean izan itzazu gogoan 9. orrialdeko marrazkia eta erabili dituzun adjektiboak.

Kortsario hau

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 Zeure liburuko material osagarrietako 4.2. atazan, graduatzaileak eta hiztegia lantzeko aukera izango duzu.

4.3 Gaiaz gehiago jakin edota entzumen landu gura baduzu, 4.3. ataza proposatzen dizugu material osagarrian. Horretarako eskatu zinta irakasleari.

ATAZA: GEZURRAK HANKA MOTZA DU

Izenburuak esaten duen bezala, Anttonek gezurren bat esango du ikus-entzungo duzun bideoan. Horrez gain, testu idatzi batean informazioa ziurtasun-mailaren arabera sailka daitekeela ikusiko duzu: informazio ziurra, ia ziurra eta ziurtaezina. Ikastunitate honen amaierarako ahozko produkzioa eskatuko zaizuenez, ataza honetan ahozko testu egoki eta kohesionatua egiteko zenbait baliabide aztertuko ditugu. Ondoren, testu idatzietan kohesioa lortzeko beste baliabide batzuk ere landuko ditugu.

Horrez gain, ahozko kontakizun bat aldezturik nola presta daitekeen ere aztertuko dugu.

1

- Ikusiko duzun bideo-pasartean, Antton XVII. mendeko pirataz mozorrotuko da, Karibe itsasoan zebiltzan haietako baten moduan, hain zuzen. Baina, hauetako zein ezizen izango ote du gure Anttonek?

"Mikel Bizarbako"

"Mikel Euskalduna"

"Mikel Hankapalua"

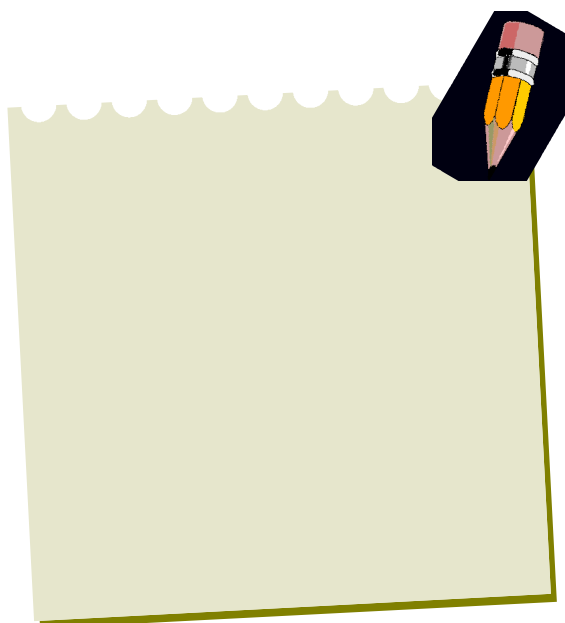
"Mikel Indartsua"

"Mikel Hartza"

"Mikel Begibakarra"

- Antton berba egiten ari den bitartean, une batean, Kattalineek koaderno hartuko du eta idazten hasiko da. Zer jasoko ote du koaderno horretan? Egin ezazu zeuk ere berak bezala eta jaso itzazu azpian, bideoa ikusi ahala, berak bere koadernoan jaso nahi dituen datuak:

- Komenta itzazu zuk jasotako datuok zeure ondokoarekin. Esaiozu zergatik jaso dituzun datu horiek eta ez beste batzuk.

2

- Azter ezazu orain irakasleak emango dizun biografia. Ikusiko duzun bezala, informazioa hiru modu desberdinetan ematen digute:

- 1. Erabat ziurra den informazioa:** frogatuta dago horrela gertatu zela eta testuan ez da zalantzarik agertzen.
- 2. Ia ziurra den informazioa:** badirudi horrela gertatu zela, batzuetan ziurrago, beste batzuetan, aldiz, ez da hain ziurra.
- 3. Informazio ziurtaezina:** ezin dugu jakin nola gertatu zen eta testuegileak agian hipotesiak egiten ditu. Ondo ulertu baduzu, saia zaitez koadroa betetzen. Datuak, kasu gehienetan, puntuak edo buletak baino gehiago izango dira; beraz, ataza erraza izango duzu hau.

INFORMAZIO-MOTAK	
1. Erabat ziurra den informazioa	
2. Ia ziurra den informazioa	
3. Informazio ziurtaezina	

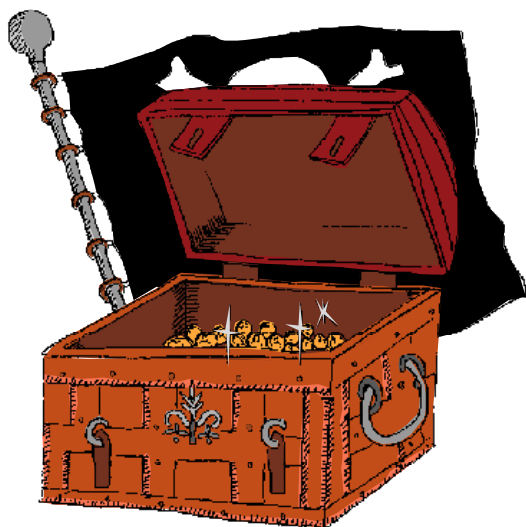
- Bigarren taulako ia ziurra den informazio-mota horretan sailkatzeko zein baliabide agertzen da Michel le Basque testuan?. Dena den, zalantza ez da beti erabatekoa izaten; **omen** partikula, esaterako, nahikoa ziurtzat jo daitekeen informazioa emateko erabiltzen da.

Baliabideak: **omen** / / / / / /

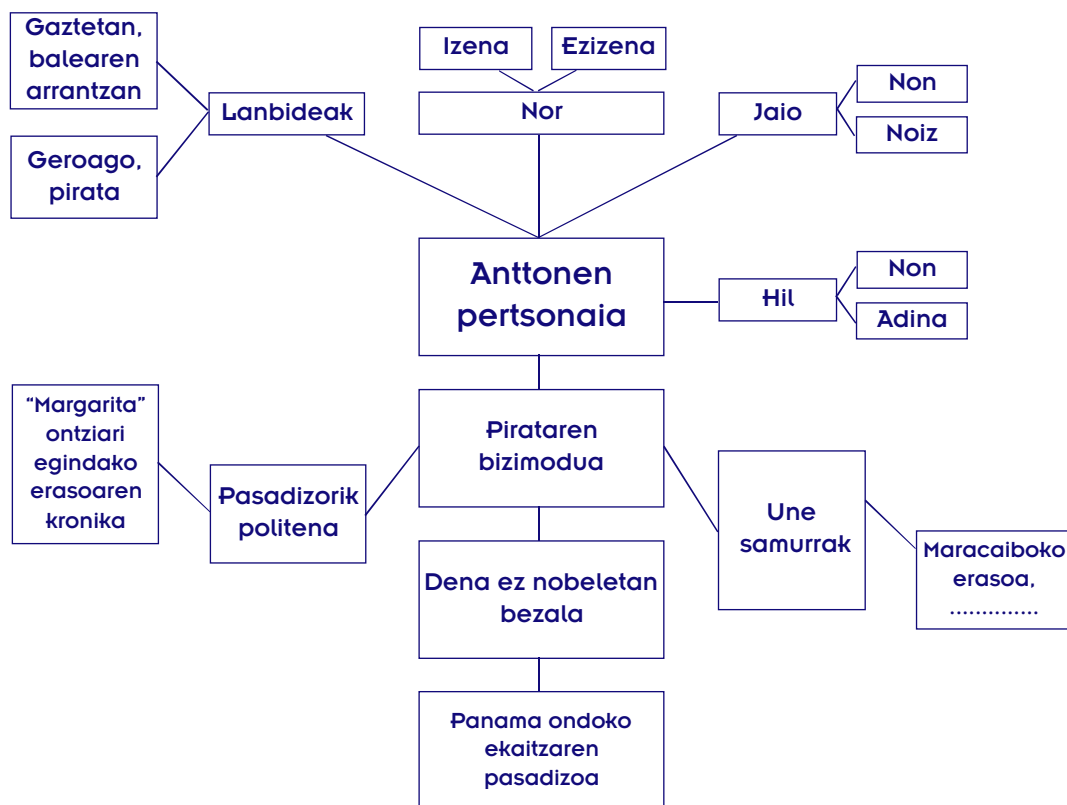
- Baliabide hauek 1. ikastunitatearen 1. atazan ere ikusi genituen. Gogoan duzu, ezta? Gogoratzen zara funtzio hori bera betetzen duen horrelako beste baliabideren batez? Idatzi hemen azpian.

..... / / /

- Michel le Basque testua irakurri eta gero galdera hau egin behar da: zeintzuk izan dira Anttonek esandako gezurrak? Azter itzazu berriro ere zuk lehen idatzitakoak, eta oker daudenak zuzendu.

- Ikus Anttonek kontatzen digun biografiaren mapa semantikoa.

- Mapa semantiko hauek oso baliagarriak dira ideiak sortzeko, testu bat idatzi behar dugunean zein ahoz kontatu behar dugunean.

Baina, horretaz aparte, mapa semantiko hauek funtzio asko bete dezakete. Zuek zertarako erabiliko zenituzkete?

Apunta itzazue adibide batzuk:

.....

.....

.....

Bigarren ikastunitatean ere erabili ziren mapa semantikoak. Jo ezazu bertara eta jaso hemen azpian han betetzen zuten funtzioa:

.....

.....

.....

- Arestiko mapa semantikora itzulita, bere diskurtsoan, nola antolatu ditu ideia horiek Anttonek? Gogoan duzue? Saia zaitezte ordenatzen:

1).....

2).....

3).....

4).....

5).....

Anttonek honelako kohesio-baliabideak erabili ditu bere ahozko testuan:

Hasiera emateko	Hasteko,... Kontatuko dizuet nola gertatu zen dena.
Gaiaren garapena egiteko	, hau da, ... , eta ez hori bakarrik, ... , esate baterako, ... , alegia, ... Baina ... , adibidez; ... Hain zuzen, ..
Ulertu dela ziurtatzeko	Gero zer gertatu zen imajinatuko duzue, ezta? Ulertzen duzue, ezta?
Enfasia emateko edo azpimarratzeko	Esan nahi dudana zera da, ... Eta ez hori bakarrik, ...
Amaiera emateko	Amaitzeko, zera esango dizuet, ...

Anttonek baliabide horien bidez bere diskurtsoa oso ondo lotzen du, hau da, kohesio egokia ematen diola esan liteke.

- Orain, bideo-pasartea berriro ere ikus-entzutean, kontura zaitez Anttonek noiz erabiltzen dituen goiko koadroko baliabideak. Nahi baduzu, koadroan agertzen diren horietako bat entzutean azpimarratu.

Ahozkoan, elkarrizketan edo kontakizunean, baliabide asko sailka genitzake. Goiko atal horiek adibide bat besterik ez dira, horiek bezalako atal gehiago egin litezke. Testu idatzietan ere antzeko zerbait gertatuko da; dena den, testu idatzia ez dugu bat-batean sortzen eta, bestetik, hartzailea ez dugu aurrez aurre. Beraz, konturatu behar dugu ahozko testuak eta idatziak zenbait puntutan antzekoak izan arren, desberdintasun nabariak dituztela egituratzean.

Kontura gaitzen orain testu idatzietan kohesio hori emateko erabiltzen ditugun baliabideez. Aurreko atazan horrelako baliabide batzuez baliatu gara biografien ataza egitean; orain ere gauza bera egingo dugu, batez ere lotura emango duten partikulei erreparatuko diegu.

- Har ezazu orain Michel le Basque testu idatzia, saia zaitetz testu horri lotura edo kohesioa ematen dioten 5 baliabide aurkitzen. Partikulak bilatu, ez esaldiak.

..... / / / /

- Komenta ezazu zeure ondokoarekin zuk aukeratutako baliabideak zeintzuk izan diren.

Partikula hauek funtzio desberdinak betetzen dituzte; azpian ikusiko duzu zertarako balio diguten:

1. Iritzia emateko: (Nire ustez, ...)

.....

2. Aurretik esandakoaren kontrako zerbait adierazteko (batzuetan nolabaiteko enfasia ere emateko): (Hala ere,...)

.....

3. Denbora antolatzeke (denbora-antolatzaileak): (Gero, ...)

.....

4. Adibideak emateko: (Adibidez, ...)

.....

5. Arrazonamendua egiten hasteko, edota ondorioa emateko: (Antza denez, ...)

.....

6. Arrazonamendua edo azalpena indartzeko: (... jakina, ...)

.....

- Hartu Michel le Basque testuan aurkitu dituzun baliabide horiek eta sailka itzazu aurreko koadroaren arabera (baten bat ezin baduzu kokatu, saia zaitetz zein funtzio betetzen duen azaltzen).
- Egin ezazu gauza bera Lope Agirre, Joan Sebastian Elkano eta Manuel Iradier testuak osatzeko erabili dituzun baliabideekin: saia zaitetz aurreko koadroan ipintzen.

ATAZA: "GOGOKO TOKIAN ALDAPARIK EZ" ETA LOTSARIK ERE EZ

Azken ataza honetan biografia bat prestatu beharko duzu gero klasean aurkezteko. Prestatzeko, berrikus ezazu A eta B atazetan egindakoa eta ahalegindu han agertutako tresna eta baliabideak erabiltzen.

Gogora ezazu: Zerbait ahoz kontatzeko, ezin dugu testu idatzi bat buruz ikasi eta gero hitzez hitz bota. Euskarri edo soporte idatzi bat behar izatekotan, egokiak izan litezke arestian ikusitako mapa semantikoak.

1

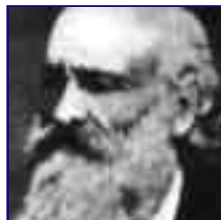
- Azpian zenbait pertsonaia historiko dituzu. Zein ezagutzen duzu? Zer dakizu berari buruz? Komenta ezazu zeure ondokoarekin horiei buruz ezagutzen duzuna edo entzun duzuna.

T. Zumalakarregi

Katalina Erauso

Iparragirre

F.M. Samaniego

R. Moreno "Pitxitxi"

Loiolako San Inazio

P.T. Etxahun

Joan Krisostomo Arriaga

1. Elhuyar anaia

P. Uzkudun

2. Elhuyar anaia

Santa kruz apaiza

A. Trueba

Inazio Zuloaga

J.M. Ibar "Urtain"

- Binaka jarrita, horietako bat aukeratu behar duzue, gero klasean haren biografia eta pasadizo bat kontatzeko gainontzeko klasekideei, beti ere hirugarren pertsonan. Seguruenik informazioa faltako zaizue. Zaudete lasai, horiei buruzko informazio asko baituzue entziklopedietan. Lehenagotik zenuten informazioarekin, edo beste ikaskide batek eman dizuenarekin, eta entziklopedian aurkitu duzuenarekin, saia zaitzete mapa semantiko bat osatzen. Kontuan izan mapa semantiko horretan lotura nagusiak edo izenburuak baino ezin direla jarri.
- Pertsona horren biografia aurkeztean, hiru bat gezur esan behar dituzue. Kontua da ataza hau jolas gisa burutu beharko duzuela (gogoan izan Anttonek egindakoa), hau da, besteek asmatu egin behar dute zuek prestatutako gezurrak zein diren.
- Amaitzeko, pertsona horri gertatutako pasadizo bat ere kontatu beharko duzue (Anttonek egin duen bezala); baina orain lehen pertsona erabiliko duzue. Pasadizo hori asma zenezakete, nahi baduzue pertsonaia horren biografiaren gertaera bat aprobetxaturik. Pasadizo hau kontatzeko ere, mapa semantikoa erabiliko duzue.

! Oharra: Lana erraztearren, zuetako batek presta dezala biografia eta besteak, berriz, pasadizoa.

- Prestatu duzuna kontatu aurretik, esango dena zelan baloratu pentsatu beharko dugu. Lan horretarako egokiak izaten dira kontrol-zerrendak. Kontrol-zerrenda batek ebaluatu nahi dugun produktuaren zenbait atal edo puntu hartuko ditu kontuan.
Gure kasuan, ahozko produktua (testua) da ebaluatu nahi duguna. Azpian dauden puntuei zuk zeuk zein gehituko zenieke? Apunta itzazu.

Kontrol-zerrenda				
Egokia deritzozun aukera X batez markatu				
ATALAK:	A. Jarrera orokorra	1. Adierazkortasuna	modu bizia (naturala)	
			pentsatua dela nabaritzen da	
			artifiziala: pentsatuegia	
		2. Erritmoa	arinegia	
			egokia	
	motelegia			
	B. Diskurtsoa	4. Hiztegia	aberatsa eta zehatza	
			pobrea	
		5. Eraketa	birformulazioak egin ditu	
			adibideak jarri ditu	
sarrera eta amaiera markatu ditu				
	6.			
	7.			
	8.			

- Lasai-lasai eta patxada handiz, prestatutako kontakizuna besteen aurrean aurkeztu beharko duzu.

4.4 Dastatu literatura: material osagarrietan (4.4. ataza), Patakon euskal bandolero eta piratari buruzko liburua irakurtzeko proposamena duzu.

4.5 Arestiko kontrol-zerrendarekin etxean beste ataza bat egin nahi baduzu, 4.5. material osagarrietan proposamena duzu.

4.6 Zinea gozamina: Material osagarrietako 4.6. atazak Lepo-moztaileen uhartea filma ikusi eta gozatzeko aukera eskaintzen dizu.

1. AUTOEBALUAZIO-ORRIA

IKASITAKOA

- Ikasi duzu ezer berririk ikastunitate honetan? Idaz ezazu labur

- Garrantzitsuak dira kohesio-baliabideak hitz egiten edo idazten dugunean? Zergatik? Zertarako balio dute?

- Biografia edo pasadizoa kontatzean, ezertan lagundu dizu mapa semantikoak?

- Ebalua dezagun graduatzaileei buruz ikasi duzuna. Egin itzazu esaldiak iletsu adjektiboari graduatzaile hauek jarritz:

- oso:	
- arrunt:	
- nahikoa:	
- dexente:	
- samar:	
- iletsu-iletsua:	
-	
-	

- Nola esango zenuke euskaraz,

-Elkano fue el primer hombre que dió la vuelta al mundo.

--

-Vicenta Antonia Moguel fue la primera mujer en la literatura vasca que escribió en euskara.

--

- Zein desberdintasun dago esaldi bi hauen artean?

a) Hendaian jaio zen	
b) Hendaian jaio omen zen	

Berridaz ezazu bigarren esaldi hori omen-en antzeko baliabideak erabiliz.

ZAILTASUNAK

- Landutako zein arlotan izan dituzu zailtasunak edo zalantzak? Zergatik izan dela uste duzu?

arloa

arrazoiak

IKASGELATIKAT

- Egin duzu material osagarrietan proposatutako atazaren bat? Zein? Ondo moldatu al zara zu zeutara egiten ala irakasleari eskatu behar izan diozu laguntza?

HEMENDIK AURRERA

- Izan dituzun zailtasunak kontuan hartuta, egizu beroriek hobetzeko/zuzentzeko plana.

Zer hobetu/zuzendu	Noiz	Non	Denbora

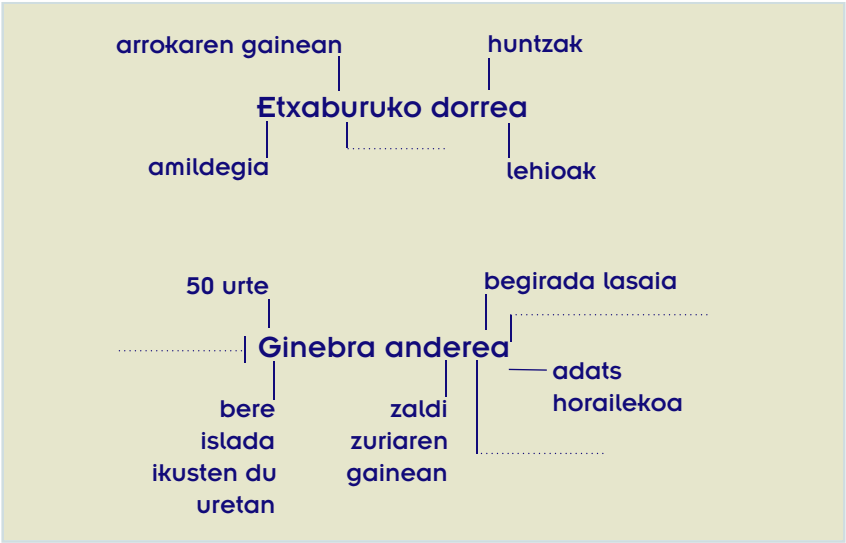
ATAZA: USTEAK ERDIA USTEL

1. GRADUATZAILEAK

- Ikus ezazu graduatzaileen definizioa (Zubiri et al. 1995 Euskal Gramatika Osoa.Didaktiker.):
“Graduatzaileak izenondo (adjektiboak), aditzondo (adberbioak) eta aditzaren intentsitate-maila adierazteko erabiltzen dira”
Adibideak:
Egin duzun azken ataza hori OSO POLITA izan da.
Asteburuan mendian izan ginen eta OSO ONDO pasa genuen.
Zurekin sarritan haserretu arren, OSO MAITE ZAITUT.
- Azpian graduatzaile erabilieneen zerrenda laburra duzu, adibide eta guzti.
Graduatzaile horiek batzuetan aurrean eta beste batzuetan atzean jartzen ditugu, baina noiz aurrean eta noiz atzean? Jo ezazu berriro arestiko koadrora eta jar ezazu parentesi artean “aurre” edo “atze”. Adibidez: “arrunt” beti aurrean agertuko denez, (aurre) duzu jarrita.

1. arrunt	(aurre)	Estatu batuarrek arrunt gizenak omen dira
2. aski	(.....)	Aski ezagunak dira politikari horren ideiak
3. batere	(.....)	Ez da batere samurra goizean goiz jaiki beharra
4. guztiz (erabat, zeharo)	(.....)	Ama etxean dute, zeharo galdu baitu burua
5. izugarri	(.....)	Muguruzaren azken CDa izugarri ona irudituz zait
6. nahikoa	(.....)	Nahikoa lan zaila jarri digu irakasleak gaurkoan
7. oso (sano)	(.....)	lazko ibilaldian sano giro polita izan genuen
8. samar	(.....)	Ataza zail samarrak egin ditugu gaur

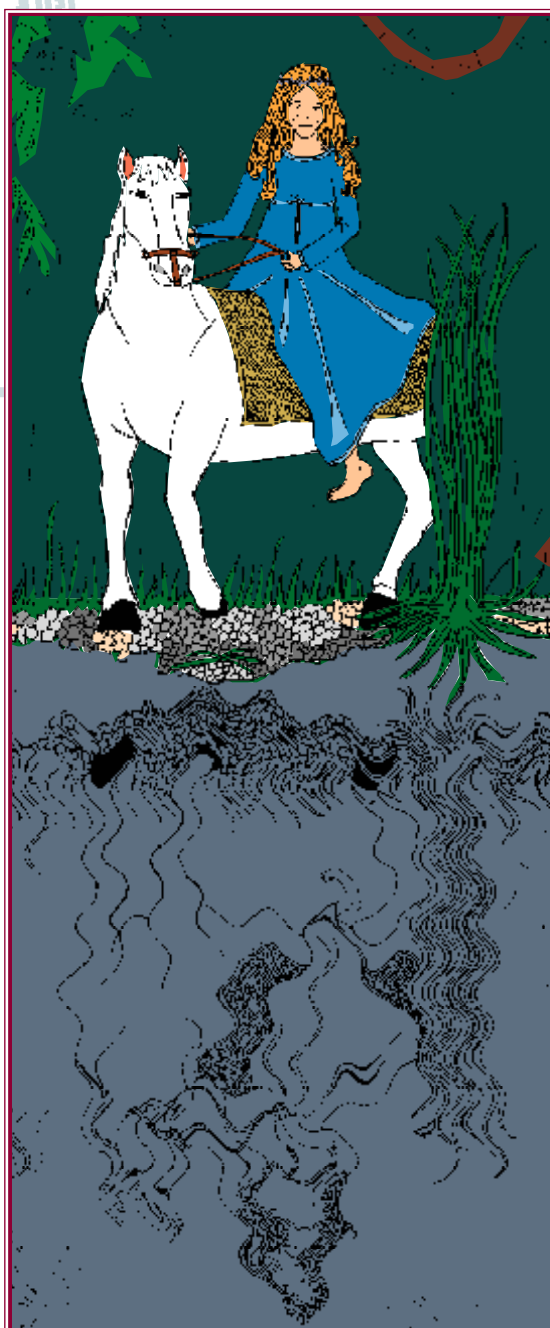
- Har dezagun orain Joseba Sarrionaindiaren Narrazioak liburuko pasarte bat. Irakurri eta osatu honako mapa semantikoa.

Mugarako harkaitzaren barrenean, iratze gorrituz estaliriko mendi magalean, arroka bat datza, eta arroka gain gainean Etxaburuko dorrea. Karratua, argal eta altua, heroeen garaiko arrasto baten gisan; harri harri igotzen dira huntz hosto horituak bere horma zaharretan gora. Lau aldeetara ditu leihoak; baina guti eta tipiegiak sekretorik aldegiten uzteko. Atea, mendi alderantza du. Atzekalderantza, amildegia eta, han behean, errekasto garden bat, landare umel eta harritxo borobilduen artean irristatzen.

Dorreetxetik hurbil, adats horaileko andere bat dabil, Ginebra, zeta urdinezko saiarekin eta bere zaldi zuriaren gainean, haruntz eta honunzko xenderatan. Erreka bazterreraino iritsi da bere noruegar zaldi zuria eta, egarriaz, ur ilun eta barera makurtu da. Ginebrak, zaldi gainetik, ispilu batetan bezala dakusa bere burua. Bere berrogeita hamar urtetan, ederra da oraindik, bere gorputz ondu eta begirada lasaian, baina hegaztitxo triste bat da bere bihotza.

Sarrionaindia, J. 1986 *Narrazioak*. Elkar 27.or.

- Ikusi duzun bezala, testu horretan zenbait adjektibo azpimarratuta daude. Orain graduatzaileen zerrenda hartuko dugu berriro ere eta testuan azpimarratuta dauden esaldi horiek beste modu batean idatziko ditugu.

- Irakur itzazu ondorengo adibideak:

“Dorreetxetik hurbil, adats horaileko andere bat dabil, ...” + guztiz
Dorreetxetik hurbil, adats guztiz horaileko andere bat dabil
 “... bere gorputz ondu eta begirada lasaian” + nahikoa
bere gorputz ondu eta begirada nahikoa lasaian

- Saia zaitetz ataza bera egiten ondorengo esaldiokin:

“errekasto garden bat ...irristatzen (da)” + aski

“ur ilun eta barera makurtu da” + izugarri / oso

“baina hegaztitxo triste bat da bere bihotza” + samar

- Graduatzaleekin, dena den, bada kontuan izan behar den puntu bat : ezin dugula **“bat”** mugatzailea erabili. Esaterako:

BAI ➡ Atzo oso film polita ikusi genuen/ Atzo film bat oso polita ikusi genuen

EZ ➡ Atzo oso film polit bat ikusi genuen.

Berrikus itzazu idatzi dituzun esaldiak eta, behar izanez gero eta azken oharra kontuan izanda, zuzen itzazu.

- Amaitzeko, azter ezazu egin duzun azken idazlana. Zenbat graduatzaile daude “oso” eta “apur bat”-tik aparte? Saia zaitetz ataza honetan ikusitako beste graduatzaile batzuk txertatzen, hiru bat esaterako. Amaitzeko, jo ezazu irakaslearengana eta egin ondoko galdera biak:

1. Graduatzaleak gramatikalki ondo jarrita daude?

2. Sortu diren esaldi berriak arruntak dira ala oso arraroak?

ATAZA: USTEAK ERDIA USTEL

2. DESKRIBAPEN IDATZIAK

Ondoren, Bernardo Atxagak idatzitako testu baten inguruan hiru ataza ezberdin proposatzen dizkizugu:

- Lehenengoan, pasartea irakurri ondoren mapa semantikoa egingo duzu.
- Bigarrenengoan, itxura fisikoa deskribatzeko hainbat baliabide linguistiko ikusiko dituzu.
- Hirugarrenengoan, hiztegia lantzeko teknika berria aurkeztuko zaizu.

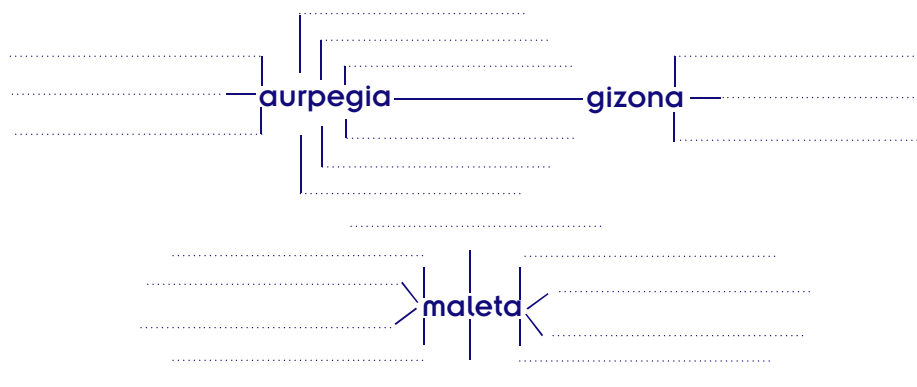
Azkenik, ataza hauetan ikasitakoa sendotu nahi baduzu, beste testu bat aurkituko duzu (kapitaina) aurreko hiru atazak errepikatu ahal izateko, horrela nahi izanez gero.

1

MAPA SEMANTIKOA

Irakurriko duzun pasartean, narratzaileak trenean ondoan zeukan gizonari eta honen belaun gainean zeraman maletari buruz idatzi du. Hitz asko ez duzu ezagutuko, baina lasai, aurrerago landuko dituzu, ez erabili hiztegirik hitz ezezagunak bilatzeko.

- Irakurri pasartea eta saiatu mapa semantikoa osatzen.

Biluziari buruzkoa

Orain urte batzuk Ingalaterran zehar nenbilela hirurogeiren bat urteko gizon batekin gertatu nintzen trenean, eta bidaiak iraun bitartean denbora nahikoa eta gehiago izan nuen gizon hark, erosotasunagatik edo beste tokirik ez zegoelako, belaun gainean zerman maleta txikiari erreparatzeko. Maleta zaharra zen, eta aski hondatua zegoen: heldulekua maiztuta zeukan, eta ilunduta ere bai haren inguruan behin eta berriro bildutako eskuaren izerdiaz; gainera, urratuak zituen, harramazkak, zartadurak, kolore askotako mantxak, eta baita labanaz egina zirudien ebaki bat ere, orbain itxurakoa. Bidaiak aurrera, gizonak kremaileira ireki eta katalogo komertzial batzuk atera zituen. Saltzailea zen, beraz. Pentsatu nuen maleta hura esku-makila edo erlojuaren antzekoa izango zitzaiola, bere gorputzaren eranskin bat, eta haren larruazalean ageri ziren markak, berriz, inskripzioak zirela, zeinuak, gizon haren bizitza deskribatzen eta laburtzen zuten idazketa baten ikurrak.

Geroago, diskrezio handiagoz eta laburrago, gizonaren aurpegiari erreparatu nion. Orbain txiki bat zeukan eskuineko bekain ondoan, eta gainera, maletarekiko antza handiagoa izan zedin, ebaki bat masailan, beharbada goiz hartan bertan bizarra moztzen egina, eta mantxa gorritzat bat ageri zuen, eta beste masailan orina. Bestalde, nekatutako pertsona baten aurpegia zen berea, urtetan eta urtetan txit goiz jaiki eta errepedez errepede ibilitako norbaitena, eta hantxe zeuden ezinbestean begi-azpi puztuak eta ezpain apur bat indarge eta kolore makaldukoak. Une batez, trenaren hots monotonoak lokartu zuenean, maleta burko gisa erabiltzeko ahalegina egin zuen gizonak, eta bi idazketak, bere aurpegiaren azalekoa eta maletaren larruan ezarritakoa, bateratu eta liburu beraren orrialde bihurtu ziren.

Gure helmugara iritsi ginenean, gizona trenetik presaka jaitsi eta beste bidaiariak nasa bete baino lehen urrutiratu zen. Herren egiten zuen zertxobait, edo hobeto esanda, gorputza alde baterantz okertzen zuen ibiltzerakoan, maleta astuna balitzaio bezala, katalogo komertzialen orde harri edo berun kargamendu bat balerama bezala.

Atxaga, B. 1998 Groenlandiako lezioa. Erein. 163-164. orr.

- Aldera ezazu zure mapa semantikoa aldamenekoarekin.

2

ITXURA FISIKOA DESKRIBATZEN

Irakurritako testua aztertuko dugu idazleak itxura fisikoa deskribatzeko erabili dituen baliabide batzuei erreparatzeko.

- Hona hemen pertsona baten itxura fisikoaren deskribapena egiten dugunean, maizen erabiltzen ditugun esaldiak bi hauexen modukoak izango dira:
 - 1) ... begi urdinak zituen (zeuzkan) ...
 - 2) ... begiak urdinak ziren ...

Normalean, deskribapen orokorra egiten dugunean 2) ataleko esaldiak erabiliko ditugu; esaterako: "Neska txikia zen".

Gorputzaren atal bat deskribatzen dugunean, aldiz, 1) atalekoak erabili ohi dira gehiago; adibidez: “Ezpain lodi-lodiak zituen”.

! Oharra: Dena den, aurrekoa ez da arau orokorra izango; hona hemen, adibidez, salbuespen batzuk:

- Ahoa handi-handia zuen, hortzak, berriz, oso txikiak ziren
- Gizon lasaia bazen ere, umore zakarra zuen.

- Irakurketa arin batean (bost minututan edo), azpimarra itzazu 1) eta 2) bezalako esaldiak dituzun bi testuetan. Kontuan izan batzuetan aditza elipsian (agertu gabe) geratuko dela.
- Azpimarratu dituzun esaldi edo pasarteetan hiru graduatzaile daude. Jaso itzazu:
..... / /
- Itzul zaitez berriro ere aurreko testura eta txerta (sar) itzazu ondoko graduatzaileak:
 - arrunt • samar • erabat • sano
 (zalantzarik baduzu, jo ezazu aurreko atazara, Zubiriren Euskal Gramatika Osoa liburuko 256-258. bitarteko orrialdeetara edo irakasleari galdetu)
- Modu berean, zenbait adjektiborekin egin itzazu errepikapenak; esaterako:
... eskuak zaurimarkaz beteak, atzazal beltzak eta zikin-zikinak.

3

HIZTEGIA LANTZEN

Deskribapen literarioetan arazo nagusia hiztegia izaten da: zenbait hitz eta, batez ere, adjektibo ez dira oso arruntak izaten eta, horregatik, oztopo izaten dira testua ondo ulertzeko. Horretaz aparte, hitz hauek gutxitan irakurtzen edo entzuten ditugunez gero, zaila zaigu geure errepertorioan sartzea, hau da, ikastea.

Lehen arazoari, ulermenari, modu askotan erantzun diezaiokegu: modu orokorrean irakurrita, hitzak kontestuan ulertuz edo, aurreko atazan egin dugun bezala, testuan zeregin bat bilatuz.

Baina, nola ikasi gutxitan erabiltzen diren hitzak?

- Itzul zaitez berriro ere B. Atxagaren testura. Azpimarratuta dituzun esaldietan, aukera itzazu 12 izen adierazgarri eta idatz itzazu azpiko koadroan (batzuk ezagunak izango dituzu, beste batzuk kontestuan ulertu dituzu eta, azkenik, beste batzuek ez dakizu zehatz-mehatz zer esan nahi duten).

Ez erabili hiztegia oraindik.

	HITZA	KOLOREA		HITZA	KOLOREA
1.	maleta		7.		
2.	heldulekua		8.		
3.			9.		
4.			10.		
5.			11.		
6.			12.		

- Hitz bakoitzari kolore bat lotuko diozu, baina beti arrazoi bat bilatu behar duzu lotura hori egiteko. Esaterako: maleta- gorri . Arrazoa: sekula ez nuke maleta gorri bat erosiko.
Gerta liteke izen batek zer esan nahi duen ez jakitea. Ez du axola, ziur hitz horrek kolore bat ekarriko dizula burura.
- Ezagutzen ez dituzun hitzak begiratu hiztegian.
- Gauza bera egingo dugu, baina oraingo honetan testuan azpimarratuta ditugun adjektiboak jasoko ditugu, gidoiaren eskuinaldean gainera.

Ez erabili hiztegia oraindik.

	PERTSONA	ADJEKTIBOA		PERTSONA	ADJEKTIBOA
1.		zaharra	7.		
2.		urratuak	8.		
3.			9.		
4.			10.		
5.			11.		
6.			12.		

- Adjektibo bakoitzari ezagutzen duzun pertsona bat lotuko diozu. Gogoratu lotura hori egiteko arrazoi bat izan behar duzula. Esaterako: lker-urratua. Arrazoiak: ez dakit zer den urratu, baina lkerren “r”-a oso ondo uztartzen da urraturen “r”-arekin.
- Ezagutzen ez dituzun adjektiboak begiratu hiztegia.
- Aste pare bat pasa ondoren irakur ezazu berriro ere testua eta saia zaitetz izen eta adjektibo horien esanahia gogoratzen.

4

KAPITAINA

Aurreko ariketetan (mapa semantikoa, itxura fisikoa deskribatzen eta hiztegia lantzen) ikasitakoa sendotu nahi baduzu, azpian duzun deskribapenean, saia zaitetz egin ditugun ataza berdinak egiten

Kapitaina

Atzo balitz bezala gogoratzen naiz nola iritsi zen ostatuko atera. Orgatila batean bere marinel-kaxa zekarren; gizon altu, sendo, astun eta kiskalia zen; txirikorda mundrunatua bere jaka urdin eta zikinaren gainera erortzen zitzaion; eskuak zaurimarkaz beteak, atzazal beltzak eta zikinak. Masaila gurutzatzen zion ganibetadak kolore ubela eta zikina zuen. Begirada bat geldiro bota itsasertzeari, behetik txistu egiten gelditu gabe, eta geroztik hainbestetan abestuko zuen marinel-abesti zaharra kantatzen hasi zen:

*Hamabost gizon hilaren kaxa barrun
Ja, ja, ja, eta botila bat rum!*

Ahots ozen eta dardartia zeukan. Gero, egur zati batez atea jo ondoren nire aita agertu zenean, baso bat rum eskatu zion zakarki. Ekarri ziotenean, astiro edaten hasi zen, dastatzaile batek bezala mustatuz, labarrei eta gure ostatuaren txartelari etengabe begiratzen zien bitartean.

Stevenson 1985 Altxorraren uhartea. Elkar. 5-6.orr.

ATAZA: USTEAK ERDIA USTEL

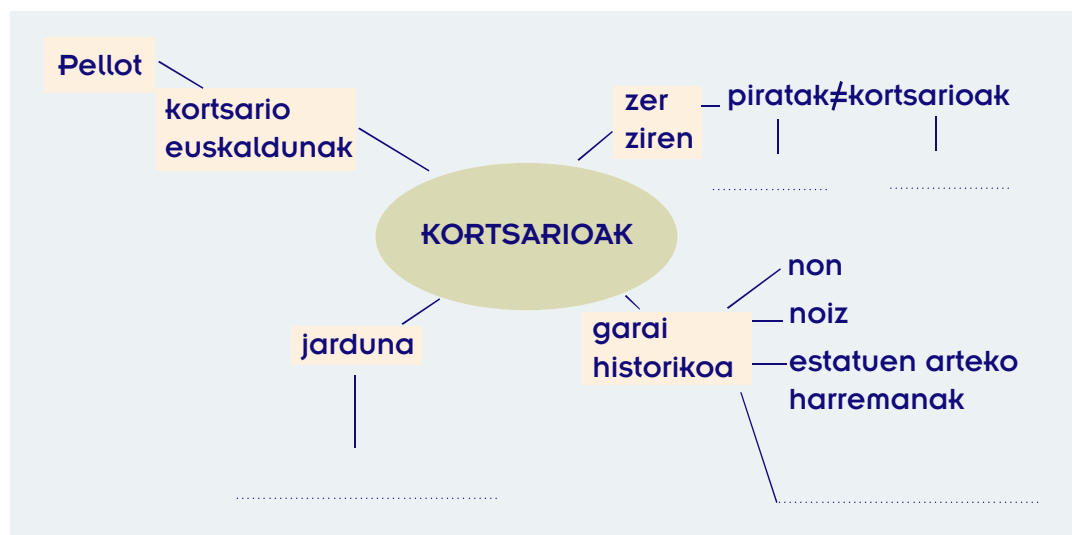
3. SALAKO LEIHOA: KORTSARIOAK *

Oraingoan ere, aurreko ikastunitatean proposatu genizunaren antzeko eginkizuna aurkezten dizugu, irratsaioa entzutea, hain zuzen ere.

Helburua ere berbera da: euskaltegitik kanpo dituzun aukera guztiak aprobetxatzea. Horrela, euskararekin kontaktu gehiago edukitzeaz gain, hainbat gauza egin dezakezu zeure kabuz; esaterako, entzumen eta irakurmena landu, hizkuntza bera landu, jendearekin hitz egin zeure hizketa hobetzeko... **

ENTZUN AURRETIK: AURREZAGUTZA ABIAN JARTZEN

- Dagoeneko ezagutzen duzu euskal kortsario bat: Pellot, eta beharbada jakingo duzu zer edo zer kortsarioen gainean. Entzun aurretik ahalegin zaitetz, hortaz, ondorengo mapa semantikoa dakizkizun datuez osatzen.

*Euskadi Irratia: Salako leihoa. 97.12.30. (15')

**Programaziori buruzko informazioa:

- Euskadi Irratiko saio honek Salako leihoa du izena, eta egunero arratsaldeko ordu bietatik lauetera bitartean entzun dezakezu, M. Karmen Odriozola eta Jon Aizpurua aurkezleen eskutik. Saio horretan kultur eta gizarte berriak emateaz gain, hainbat gonbidaturen ekarpenak jaso ditzakegu. Xabier Kerejeta dugu gonbidatu horietako bat, hamabostean behin agertzen dena. Kerejeta Ormaiztegiko (Gipuzkoa) Zumalakarregi Museoko zuzendaria da, eta XVIII. eta XIX. mendeen bitartean bizi zen hainbat euskaldunen historia kontatzen digu.
- Kontuan hartu, zintan entzungo duzun arren, benetan irratiz entzungo bazenu bezala jokatzeko komeni zaizula, hau da, zinta behin eta berriro eten barik.

ENTZUN BITARTEAN: MAPA SEMANTIKOA OSATU

- Has zaitez mapa osatzen, irratiaia entzun ahal. Kontuan hartu, gehienetan, informazioa ez dela modu linealean, ordenatuan azaltzen eta gure zeregina dela berori antolatzea. Horrexetan, hain zuzen ere, laguntzen digu mapa semantikoak: informazioa antolatzen. Zeuretzat behar-beharrezko diren datuak bakarrik jaso, beraz, eta modu laburrean.

ENTZUN ONDOREN

- Mapa semantikoa ondo egin duzun ikusi nahi baduzu, zeure aldamenekoarekin alderatu, edota eskatu irakasleari saioaren transkripzioa.
- Zure aldetik lan gehiago egiteko prest bazaude, hona hemen beste eginkizun batzuk:
 - Prestatu gaiari buruz dakizuna –idatzi gabe– eta grabatu. Eman irakasleari eta iritzia eskatu.
 - Horri buruzko ipuin bat asma dezakezu eta irakasleari eman zuzentzeko.
 - Euskara lantzeko: zati labur baten transkripzioa egin dezakezu. Zuzentzeko orduan, eskatu irakasleari saioaren transkripzioa.
 - Saioaren transkripzioa irakurri eta aztertu, ezagutzen ez dituzun hizkuntz formak edo hitzak azpimarratuz eta horiek landuz.

ATAZA: “GOGOKO TOKIAN ALDAPARIK EZ” ETA LOTSARIK ERE EZ

4. DASTATU LITERATURA: PATAKON ***

Ikastunitate honetan, Dastatu literatura izeneko sailean, Patakon deritzan liburua irakurtzera animatu nahi zaitugu. Liburuaren gaia, pertsonaiak, giroa, etab. oso lotuta daude ikastunitate honetan zehar agertu zaizkigun itsaslapur, bidelapur eta abarrekin, eta esan beharrik ez dago horrelako kontuek joko handia ematen dutela literaturan. Gauzak horrela, ziur gaude irakurtzen duzuenok une gozoak igarotzeko parada izango duzuela.

Liburuak, osotara, hogeita hamasei ataltxo ditu, lau atal nagusitan banatuta. Horrela esanda asko badirudi ere, ez beldurtu, guztira ehun eta hamalau orri baino ez baitira, eta gainera nahiko euskara ulerterrazean idatziak.

Guk, hemen lehendabiziko bi ataltxoen irakurketa bideratua proposatzen dizugu; hortik aurrekoa, irakurtzen jarraitu ala ez, zure esku uzten dugu.

! Oharra: lehendabiziko bi ataltxo horien irakurketa bi modutara egin liteke: etxean bakarka edota klasean ikaskideekin eta irakaslearen laguntzarekin.

1. Ezer irakurtzen hasi aurretik, gogoeta xume bat: Guztiok entzun dugu askotan badirela lapur onak eta lapur txarrak; baina zer esan nahi dugu horrekin? Zuk zeuk nola irudikatzen duzu lapur ona?

Apur batean pentsatu ondoren, bete ezazu ondoko taula:

	LAPUR ONAREN JOKAMOLDEA
ZENBAT LAPURRETA	Adibidez: Lapur onak lapurreta gutxi egin behar ditu, baina egiten dituenak mamitsuak.
NORI LAPURTU	
NOLA LAPURTU	
ZERTARAKO LAPURTU	
NOIZ LAPURTU	

2. Hor irudikatu duzun prototipo horren adibiderik, fikziozkoa nahiz benetakoa, bururatzen zaizu? Bai? Zein?

Lapur ona:

3. Hurrengo orrialdean aurkituko duzu Euskaldunon Egunkarian Xabier Mendigurenekin eginiko elkarrizketa *** Patakon argitaratu zutenean. Irakurri elkarrizketa eta ea aurreko bi galderen erantzunak bilatzen dituzun bertan.

*** MENDIGUREN, X. 1992 Patakon. Elkar.

*** Zabala, J.L. Xabier Mendiguren: “Ostu dizkiguten idolo ugarien arteko bat da Patakon” Euskaldunon Egunkaria 92.07.31

Xabier Mendiguren: “Ostu dizkiguten idolo ugarien arteko bat da Patakon”

JUAN LUIS ZABALA/ DONOSTIA

EGUNKARIA. Nor da Patakon?

XABIER MENDIGUREN. Bizkaiko mendietan ibili zen gizon bat. Oraindik ere gordetzen da haren oroitzapena. “Patakon, daukanari kendu, ez daukanari emon”, dio esaerak. Euskal Herriko Robin Hood bat dela esan daiteke, beraz. Baina ez da ezaguna, ia inork ez du Patakon ezagutzen. Horrek erakusten du gure herritartasuna eta burujabetza lapurtzearekin batera, gure pertsonaiak eta gure idoloak izateko aukera ere ebatsi egin digutela.

Dena dela, argitu behar dut nik ez dudala inondik inora lan historikorik egin. Pertsonaia historikoa aitzakiatzat hartu eta hortik aurrera nahi nuen guztia asmatu dut, askatasun osoz.

EGUNKARIA. Eta nolakoa da zuk asmatu duzun Patakon hori?

MENDIGUREN. Abentura-nobela bat egin nahi nuen. Patakon mendian hasten da, baina berehala sartzen dut itsasoan. Karibeko pirata bihurtzen da. Mendilapur zena, itsaslapur bihurtzen da, bere lagunekin batera.

Beharbada serioagoa izango zen dokumentazio-lana egin eta horretan oinarritzea, baina nik egin dudana oso bestelakoa da. Anakronismo asko ere sartu ditut, nahita. XIX mendeko elementuak daude, baina, horiekin batera, zaharragoak eta berriagoak ere bai. Esate baterako, abesti asko sartu dut, bai Bizkaiko, Iparraldeko eta bazter guztietako kanta zaharrak, bai oraingo kanta berriak ere... Jolaserako elementu bat osatzen dute, aringarria. Oro har, jendeak ezagutu eta lagunartean kantatzen direnak sartzen ahalegindu naiz.

Horretaz gainera, abenturaren generoko topiko guztiak ere erabili ditut, beldurrik gabe, topiko narratiboak, topiko zinematografikoak...

EGUNKARIA. Zuk aurkezten diguzun Patakonon ezaugarrietako bat, euskaltasunarena da.

MENDIGUREN. Bai, baina ziur naiz Patakon historikoak ez zuela euskaltasun hori. Euskaltasunaren kontzientzia, euskaltasun hori erdi-

-galdua ikusten duenak izan ohi du, ez euskaraz bizi denak. Neuk erantsi diot Patakoni kutsu hori.

EGUNKARIA. Zer egingo luke zure Patakonek gaur egungo Euskal Herrian? Ba al dago Patakonik gaur egungo Euskal Herrian?

MENDIGUREN.

“Euskaltasunaren poeta-pirata orori” egiten diet nik eskaintza. Euskarak iraungo badu, poeta eta pirata izan beharko dugu: pirata munduaren martxari kontra egiteko; poeta, erromantiko samarra izan behar delako horretarako.

EGUNKARIA. “Patakon” abenturazko kontaketa bat dela esan duzu. Baina umorea ere behin eta berriz ageri den elementua da.

MENDIGUREN. Bai, jostaketa doinu bat duela esan daiteke. Niri abentura eta umorea konbinatzea gustatzen zait, era honetako lanak idazten ditudanean behintzat.

EGUNKARIA. Zer irakurle izan duzu

buruan “Patakon” idaztean?

MENDIGUREN. Kontaketa hau, EGUNKARIA n azaldu ondoren, haur eta gazteentzako sail batean –Elkarreko “Xaguxar” sailean– argitaratzeko asmoa dut, urtearen azkenetan seguraski. Dena dela, abenturetako nobelak edozein irakurlerentzako modukoak dira.

EGUNKARIA. Idazle ugaria zarela esan daiteke. Ixil-ixilean, emaitza ugari kaleratzen ari zara azken aldi honetan, haur eta gaztetxoentzako literaturaren arloan batez ere, baina baita helduentzako literaturan eta antzerkian ere...

MENDIGUREN.

Bai, haur eta gazteentzako liburu asko idatzi izan ditut. Dena dela, “Patakon” azkena dela esan daiteke, haur eta gazteentzako literaturatzat jotzen badugu behintzat. Azkena eta oraingoz eta puska baterako seguru asko.

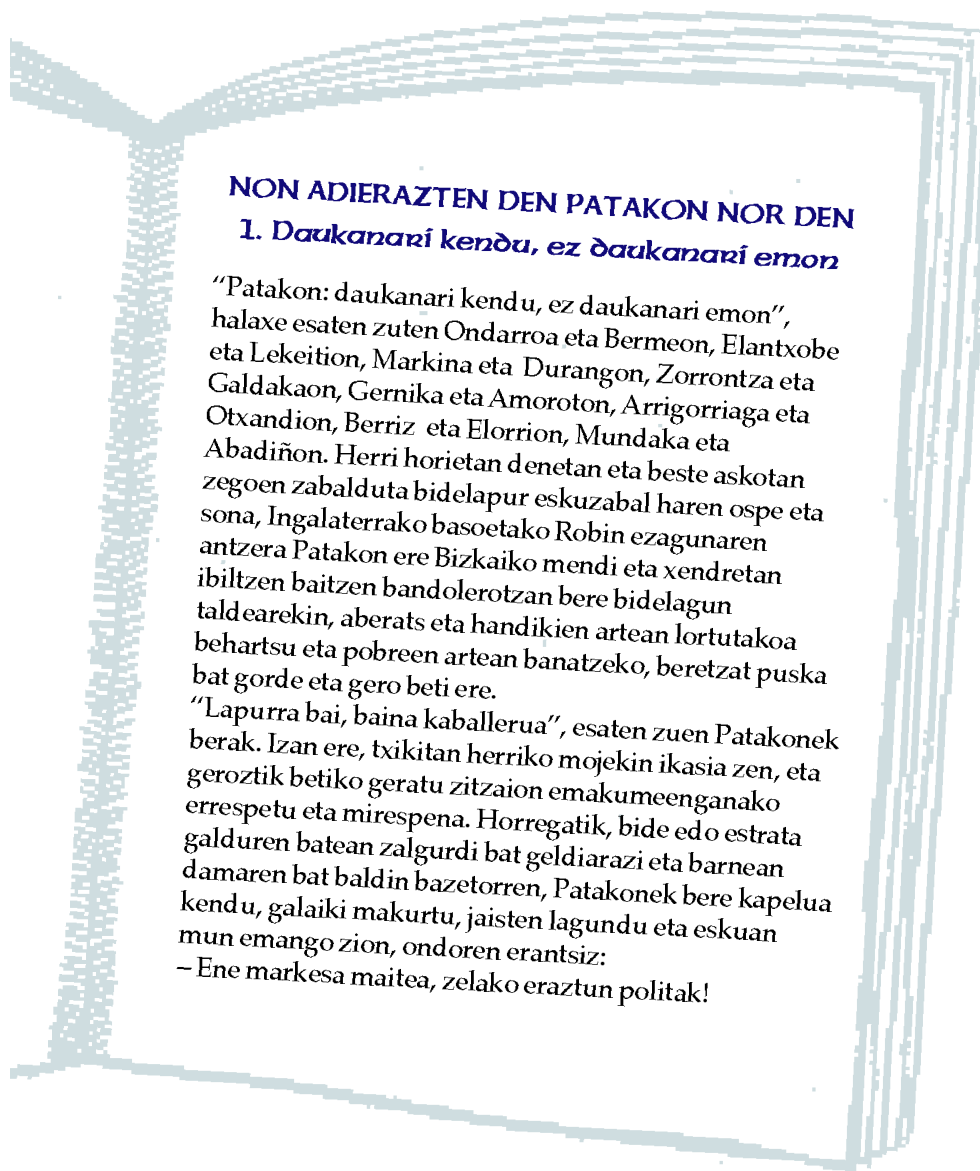
Aurrera begira ditudan proiektu guztiak helduentzako literaturakoak dira. Horregatik, “Patakon” ziklo baten itxiera dela esan daitekeela iruditzen zait. Ez dakit onena den, baina bai, behintzat, atsegin handienetako bat eman didana. Eta nahiko nuke, benetan, irakurleak ere atsegin hori sentitzea.

Helduen literaturan, erronka bat dut neure buruarekin. Badakit idazlan-mota batzuk egiten badakidala, gutxi gorabeherako txukuntasun batekin; orain gauza berriak probatu nahi ditut. Baina ezin dut ezer aurreratu, ez baitakit zer egingo dudana.

4. Has gaitzen liburua irakurtzen. Daukanari kendu, ez daukanari emon atala irakurriko duzu lehendabizi. Bukatutakoan, pentsa ezazu nolako lapurra den Patakon, ona ala txarra. Bat al dator lehenengo puntuan irudikatu duzun prototipoarekin? Zertan bai, eta zertan ez? Zergatik?

LEHEN ATALA (5-6-7. orr.)

Eta markesa zer esan asmatu ezinik geratuko zen, bidelapur haren gizabideaz poztu ala galduko zituen eraztunez penatu, zer pentsa zalantzan. Baina markesa, kondesa, dukesa eta gainerako damak printzipalak ezezik, gizasemeak ere hartaz eta gizalegez erabiltzen zituen: diru gehiena eta baliozko guztia lapurtu arren, beti utziko zien hurrengo herriko ostatuan mokau bat jan eta tragoxka bat edateko lain.

–Eta ez ahaztu nere osasunean topa egitea– agurtuko zituen, umore oneko.

Ekintza hauen hotsa zabaldu eta jendeak gogotik egiten zuen barre. Batetik, oso gutxitan izaten zelako aukera, beti agintari eta diruzale ageri ziren handimandi haien lepotik barre egiteko; eta bestetik, bazekitelako jaun-andere handiki-potolo haien sosak herritarren artean banatuko zirela geroxeago, Patakonek bere mezulariak bidaltzen baitzituen herririk herri, beharrik handiena non, hantxe laguntzeko: harakori baserria erre zaiola, honakori txalupa hondoratu zaiola, beti izaten zuen nori lagundu, eta beti izaten zen nori kendu.

Horregatik maite zuen hainbeste herri xeheak, eta horregatik gorrotatzen zuten agintari, merkatari eta diru-bilketari guztiek. Hauek ezin zuten harrapatu ordea, saiatuta ere ezin atzipetu eta atxilotu, Patakonek beti zituelako mendi-txoko ezkutatuak, edo bestela herri barrenetan pozik babestuko zuen lagunak.

5. Orain badaukazu Patakonen berri, eta honezkero gutxi gorabehera hasia zara pertsonaia hori nolakoa izan daitekeen sumatzen. Irakurtzen jarraitu aurretik, zergatik ez zara arriskatzten Patakon zazpi adjektiborekin definitzen? Errazegia iruditzen bazaizu, zailtxoago ere egin zenezake: zazpi adjektiboak izan daitezela “P-A-T-A-K-O-N” hitzaren hizkiekin hasitakoak, adibidez, Petrala.

Adjektibo horiekin asmatu duzun ala ez jakiteko, irakurtzen jarraitu beharko duzu, ze erremedio!

6. Jarraian duzun testuan, Kastillako korrejidorea, gure Patakonen pasadizoetako bat kontatzen zaigu. Irakur ezazu arretaz, eta ea amaieran daukazu asmakizun edo galdera horri erantzuteko kapaz zaren.

2. Kastillako korrejidorea (BIGARREN ATALA 7-8-9. orr.)

Halako batean gertatu zen Kastillako korrejidore bat zetorrela Burgostik Bilbora negozioak egitera, poltsa bero-bero, kolkoa bete diru-kolkoa bete diru. Baina hau da gau, sardiña-bakailau, Urduña aldean zihoala Patakon eta bere mutilak bidera irten eta zalgurdia geldiarazi zioten: Sooo!

Korrejidoreak bazuen lehendik ere Patakonen berri, eta bidea trabatzen zion lagunarte hura ikusi orduko esan zuen bere artean: “Ai Dios, nere txanponak adios”, baina berehala hasi zitzaion burua lanean, “nonbait gorde behar diat diru-xorrea, nonbait gorde behar diat”. Patakonen gizonak zalgurdiaren atea zabaldu zutenerako gordeta zeukan poltsa korrejidore maltzurak.

–Ea, emaguzu diru guztia, bitxiak, ontzako urreak, zilarra eta errealak– esan zion Konpittak, Patakonen laguntzaileak, eta gaztelau ximurak erantzun, bere erdara propioan:

–Nik ez dut ezer, pobrea naiz, anaia baten etxera noa, Bilbora, harekin lan egitera.

Patakonek ezagutzen zuen Gaztelako erdara, hangoak baitziren bidaiari lapurtuetako asko, baina ezagutzen zuen Gaztelako jendea ere, eta bazekien espainiar aitonseme zaldun-dotore haiek ondo ximur eta xuhurrak izaten zirela, lanerako alferrak eta mingain-leunak, gezurtero eta engainatzaileak.

–Jaitsi bedi berori– esan zion Patakonek, kortakoa ez baina gorteko hizkera gortesauean.

Jaitsi zen Kastillako korrejidorea, eta Patakonen mutilek gurdia arakatu zuten goitik behera, baina ezer ez. Hobetoxeago begiratzeko agindu zien Patakonek eta atzekoz aurrera jarri zuten ibilgailua.

-Ezta xemeikorik ere- bota zuen Konpittak.
 -Sentitzen dut enbarazoa eta endredoa, baina berorren arropetan miatu beharko dugu- esan zion Patakonek korrejidoreari.
 -Nik ez dut eragozpenik, baina esan dizuet txiro eta pobrea naizela- erantzun zuen kapare ximelak, buru-makur eta apal-apal.

Horrek handitu egin zituen Patakonen goganbehar eta susmoak, bere artean zioela: "Nola liteke, jauntxo gaztelaua hain jende harroputz eta uste handikoa izanda, gizon hau hain umil azaltzea?"

Hala bada, korrejidorearen arropen artean ezer ageri ez zela eta, Patakonek erreberentzia egin eta esan zion txit egoki:

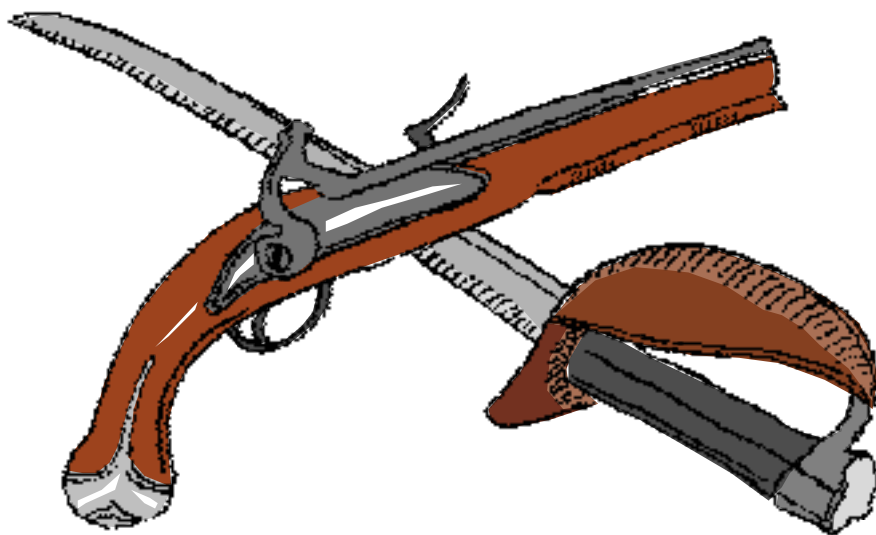
-Berorrek barka beza hain modu traketsean erabili izana, eta trantze latz honen aringarri, onar beza mesedez gure otordu apal hau.

Korrejidoreak ezetz esan nahiko zion, baina gurdi-gidaria pozak txoratzen eseri zen hamaiketako egiteko asmotan, eta berak ere halaxe egin behar, besterik ezean.

Eta ez pentsa gero, mendian ibiliagatik sardinzahar bat ogi artean janda geratuko zirenik gure mutilak, ez baitzeukaten alferrik galtzeko euren sukaldari propiala, eta kategoriakoa gainera: lehentxeago aipatu dugun Konpitta bera; garai batean konfitero izan zelako eta bera ere borobil eta potxoloa zelako deitzen zioten Konpitta, baina honen istorioak aparteko kapitulu bat merezi du.

! Oharra: Asmatzaile trebeentzat
 "Non arraio ezkutatu ote zuen dirua korrejidoreak?"

Erantzun zuzena: HURRENGO ATALETAN

ATAZA: "GOGOKO TOKIAN ALDAPARIK EZ" ETA LOTSARIK ERE EZ

5. MINTZAMENA LANTZEN

Ikasgelan ikusitako kontrol-zerrenda baliagarria da nork bere aldetik ikasteko ere. Horregatik ataza hau proposatzen dizugu, etxean eta zure kabuz egin dezazun:

* Pentsa ezazu ahoz kontatuko duzun zerbait (berri bat, ipuin bat, txiste bat, pasadizo bat, ...).

* Bete ezazu aurreko atazan erabili duzun bezalako mapa semantikoa.

* Jar ezazu grabagailua martxan (bideoak ere balioko du) eta konta ezazu prestatutakoa.

* Har ezazu kontrol-zerrenda eta ebaluatu grabatutakoa.

☞ Zein puntutan hobetu beharko zenuke?

.....

.....

.....

.....

.....

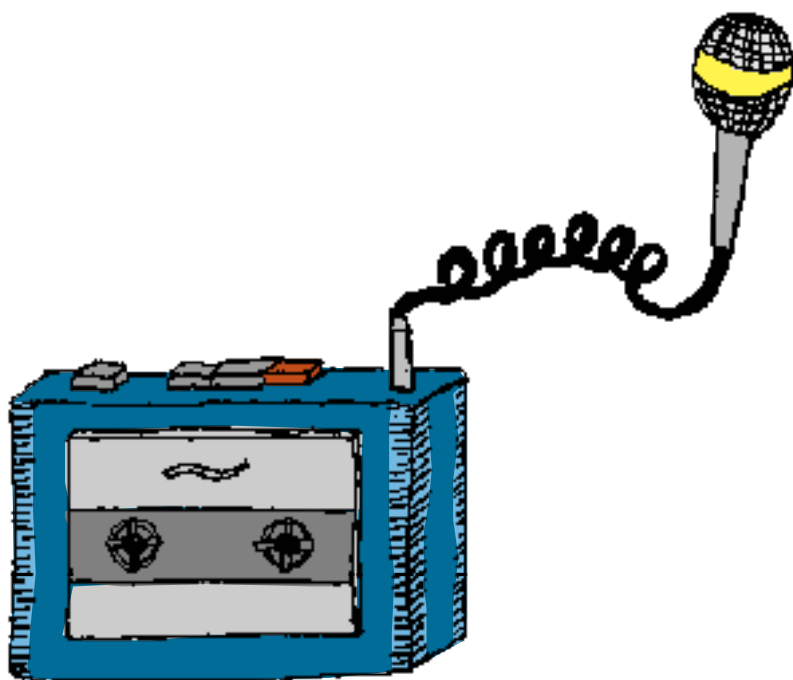
.....

.....

.....

.....

.....

ATAZA: "GOGOKO TOKIAN ALDAPARIK EZ" ETA LOTSARIK ERE EZ

6. ZINEMAREN GOZAMENA: LEPO-MOZTAILEEN UHARTEA

Oraingo honetan, filmen inguruko ataza bat proposatzen dizugu, euskarazko filmak zeure kabuz ikusten ohitu eta treba zaitezen, ea horrela apurka-apurka osorik ikustea eta gozatzea lortzen duzun.

Ataza edozein filmekin erabiltzeko modukoa dela esan genezake, ataza unibertsala, beraz.

Ziur aski ez zara ohituta egongo ia ordu biko euskarazko filmak ikusten, dela ondo ulertzea kostatzen zaizulako, dela nekatzen eta arreta galtzen duzulako. Hori kontuan hartuta, filma zatika ikusteko proposamen bi egiten dizugu, zeuk aukera dezazun ondoen egokitzen zaizuna. Horrez gain, arreta ez galtzen lagunduko dizuten eginkizunak dituzu:

3 ZATITAN

- 1 0:01:57
0:44:52 Jamaika
Spittlefied Habor-ekoa
bukatu arte (44m.)
- 2 0:44:52
1:16:48 Altxorra topa (32m.)
- 3 1:16:48
1:54:40 Azken ekintzak (38m.)

5 ZATITAN

- 1 0:01:57
0:32:10 Jamaika.
Port Royal-ekoa bukatu
arte (31m.)
- 2 0:32:10
0:44:52 Jamaika
Spittlefied Habor-ekoa
bukatu arte (13m.)
- 3 0:44:52
1:01:00 Lepo-moztaileen
uhartea (17m.)
- 4 1:01:00
1:16:48 Altxorra topa (32m.)
- 5 1:16:48
1:54:40 Azken ekintzak (38m.)

! Oharra: Ikus dezakezunez, egin den banaketa izenburuan aipatzen den filmari oso lotuta dago. Beste film batzuei aplikatzeko, zuk zeuk egin beharko duzu banaketa, nahiz eta gutxi gorabeherakoa izan.

IKUSI AURRETIK

Pentsa ezazu puntu hauetaz:

- Izenburuak zer dakarkizu burura?
- Zein film-mota da? Ikusi al duzu inoiz mota horretakorik?
- Gustukoak dituzu horrelako filmak? Zergatik?

IKUSIBITARTEAN

1. zatian:

- Identifika itzazu pertsonaiak eta idatzi euren izenak filma lantzeko fitxako 1. puntuko laukietan.

Film osoan:

- Jaso itzazu agertzen diren esamoldeak 2. puntuan

IKUSI OSTEAN

1. zatian:

- Jaso 1. puntuan protagonisten arteko harremanak nolakoak diren, hau da, zer dagoen euren artean: maitasuna/gorrotoa, konfiantza/mesfidantza...
- 3. puntua betetzen hasi eta gainontzeko zatietan (2., 3. zatietan) osatu. Pertsonaia nagusiak deskribatuko dituzu. Horretarako, taulei erreparatu eta bakoitzaren gorputza eta ageri duen portaera deskribatzen dituzten adjektiboak idatziko dituzu.

Filma bukatuta:

- Defini ezazu pertsonaia nagusietako bakoitza 4. puntuan.
- 5. puntuan filmaren sinopsia idatziko duzu.

! Oharra: Egindako lanak irakasleari eman diezazkiokezu zuzentzeko, esaterako, pertsonaien deskribapenak, sinopsiak, esamoldeak...

ESAMOLDEAK

ZUZENKETA-ORRIA

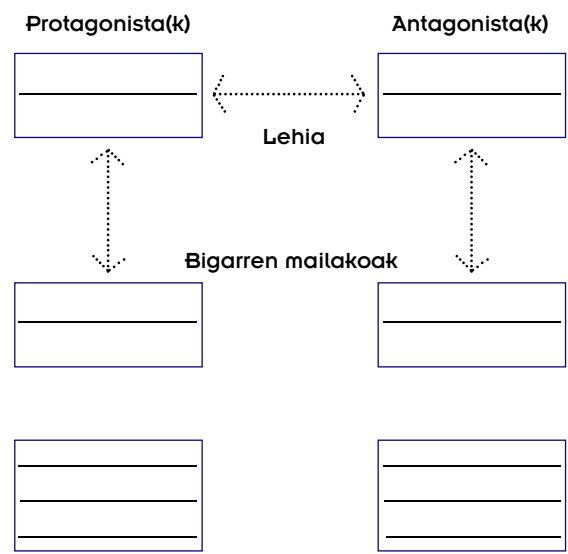

14-h	7-e
13-j	6-k
12-g	5-n
11-m	4-b
10-d	3-l
9-i	2-a
8-c	1-f

Filma lantzeko fitxa

1. PERTSONAIAK

- Identifika eta idatz ezazu pertsonaia bakoitzaren izena.

- Zer dago pertsonaien artean, maitasuna ala gorrotoa? Konfiantza ala mesfidantza?... Idatz ezazu goiko grafikoan pertsonaien artean zer-nolako harremanak dituzten; esaterako, protagonista eta antagonistaren artean lehia dago, besteak beste.

2. ESAMOLDEAK

- Film guztietan izaten dugu, asko ala gutxi, esamoldeak entzuteko parada. Oso komenigarria zaigu filmetako esamoldeei erreparatzea, egoera eta testuinguru jakinetan azaltzen dira eta. Pelikula honetan beheko hauek agertzen dira, besteak beste; beste zutabe batean gaztelaniazkoak ere eskaini dizkizuegu. Euskarazko esamoldeok filman agertzen diren ordena berean daude, gaztelaniazkoak, ordea, nahasian. Lot itzazu, bada, entzun ahala.

Euskaraz		Gaztelaniaz	
1.	jo ta erdibi egin	a	pagar caro
2.	larrutik ordaindu	b	andar con más cuidado
3.	-ren onetik atera	c	dejar en evidencia
4.	zuhurrago ibili	d	tratar demasiado duro
5.	kosta ahala kosta	e	venir pidiendo clemencia, perdón
6.	nahastea sortu	f	partir en dos
7.	barka eske etorri	g	la habéis fastidiado
8.	lotsagarri utzi	h	la has fastidiado; no tienes nada que hacer
9.	-ren esku utzi	i	sacar a alguien de sus casillas
10.	gogorregi hartu	j	visto lo visto
11.	zuhurra izan	k	crear confusión
12.	zuenak egin du	l	dejar en manos de
13.	ikusiak ikusita	m	ser prudente
14.	hireak egin dik	n	cueste lo que cueste

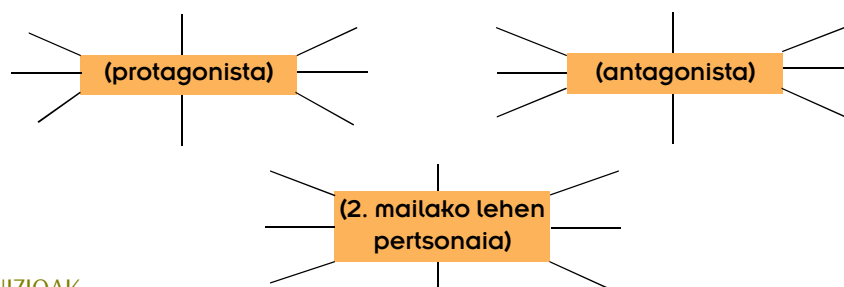
! Oharra: Beste film batzuk ikustean, alderantziz egin dezakezu, hau da, identifikatzen dituzunak euskaraz jaso, eta gero euskal ordaina hiztegia bilatu edo irakasleari galdetu.

1. PERTSONAIAK ETA ADJEKTIBOAK

- Irakur itzazu taulotako adjektibo-zerrendak. Zuk pentsatutakoren bat agertzen ez bada, idatzi dagokion zerrendan.

Gorputzeko ezaugarriak			Ezaugarri psikologikoak		
adinekoa	dotorea	ahula	agintzailea	azpisugea	nazkagarria
altua	ederra	polita	alaia	beldurgarria	odolberoa
argala	gaztea	sendoa	ankerra	berekoia	odolgaiztoa
begi beltza	gihartsua	txikarra	bihozgabea	bihotz	ona
begi urdina	ileluzea	zaharra	apala	onekoa	tristea
beltzarana	ilegorria	zikina	arduragabe	bizia	txarra
biboteduna	itsusia		a	eskuzabala	txoriburua
bitxia	liraina		argia	harroa	zintzoa
bizarduna	lodia/gizena		arriskutsua	koldarra	zuhurra
burusoila	makala,		ausarta	lasaia	

- Aukera itzazu pertsonaia bakoitzari dagozkion adjektiboak eta idatzi ondoko grafikoan.

4. DEFINIZIOAK

Defini itzazu:

- Protagonista

.....

- Antagonista

.....

- 2. mailako lehen pertsonaia

.....

5. SINOPSIA

- Idatz ezazu egunkarietan-eta agertzen den moduko sinopsia. Bertan filmaren nondik norako nagusiez gain, zeure iritzia ere azal dezakezu (gaiaren tratamenduaz, aktoreen lanaz, irudien musikaz...)

.....

.....

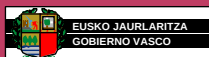
.....

.....

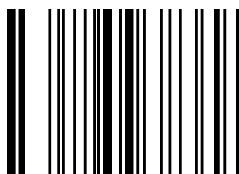
.....

.....

ISBN 84-86968-76-3

9 783436 963762